

ШИДЛОВСЬКА А.О.

ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ВСТАНОВЛЕННЮ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ РОЗСЛІДУВАННЯ РОЗБОЇВ, ПОЄДНАНИХ З ПРОНИКНЕННЯМ У ЖИТЛО, ІНШЕ ПРИМІЩЕННЯ ЧИ СХОВИЩЕ**ESTABLISH THE ESTABLISHMENT AT THE EARLIER STAGE OF THE RESEARCH OF ROBBERY INDUCED WITH INFECTION IN THE GITLO, OTHERWISE PRIMARY CONDITION**

У статті здійснено комплексне дослідження обставин, що підлягають встановленню на початковому етапі розслідування розбоїв, поєднаних із проникненням у житло, інше приміщення чи сховище. Обґрунтовано, що зазначена категорія кримінальних правопорушень належить до найбільш суспільно небезпечних насильницьких посягань проти власності, оскільки характеризується поєднанням корисливого мотиву із застосуванням насильства, небезпечного для життя чи здоров'я потерпілих, або погрозою його застосування, а також незаконним проникненням до об'єктів, що перебувають під особливою кримінально-правовою охороною. Встановлено, що успішність розслідування таких кримінальних правопорушень безпосередньо залежить від повноти та своєчасності збирання доказової інформації саме на початковому етапі досудового розслідування, коли зберігається найбільша кількість матеріальних та ідеальних слідів кримінального правопорушення. Доведено, що система обставин, які підлягають встановленню, повинна формуватися з урахуванням вимог кримінального процесуального законодавства, положень криміналістичної методики та особливостей механізму вчинення розбійних нападів. До таких обставин належать відомості про час, місце, спосіб підготовки, проникнення, безпосереднього вчинення та приховування кримінального правопорушення, характер застосованого насильства, предмет злочинного посягання, особу потерпілого, кількість та роль співучасників, використані знаряддя і засоби, мотиви та мету злочинної діяльності, механізм утворення слідів, заподіяну матеріальну та фізичну шкоду, а також інші фактичні дані, що мають доказове значення. Особливу увагу приділено визначенню криміналістичного значення кожної із зазначених обставин для висування та перевірки слідчих версій, планування першочергових слідчих (розшукових) дій, організації взаємодії слідчого з оперативними підрозділами, експертними установами та прокурором. Зазначено, що встановлення закономірних зв'язків між окремими елементами криміналістичної характеристики розбійних нападів дозволяє своєчасно визначити найбільш імовірний напрям розслідування, коло причетних осіб, місця можливого знаходження викраденого майна та інших джерел доказової інформації.

Ключові слова: розбій, житло, приміщення, сховище, початковий етап розслідування, обставини встановлення, слідчі (розшукові) дії, кримінальне провадження, докази, тактика розслідування.

The article has a comprehensive investigation of the conditions that support the establishment at the initial stage of investigation of robberies detected from penetrations in the veins, other places and the congenital area. It is established that the category of criminal offenses is assigned to the most persistently dangerous violent attacks against

power, which are characterized by the support of a malicious motive from the persistence of violence that is not safe for We suffered through life and health, because of the threat of stagnation, as well as illegal penetration of objects that are under special criminal and legal protection. It has been established that the success of the investigation of such criminal offenses depends entirely on the completeness and timeliness of collecting evidentiary information itself at the initial stage of pre-trial investigation, if The greatest number of material and ideal traces of criminal offenses are saved. It has been proven that the system of conditions that support the establishment must be shaped by the regulations of criminal procedural legislation, the provisions of criminalistic methods and the peculiarities of the mechanism for carrying out robberies. Before such situations, there is information about the hour, place, method of preparation, penetration, immediate execution and prosecution of criminal offenses, the nature of the violence involved, the subject of the malicious assault, the person of the victim, the extent and role spousalists, the nature of the crime and character, motives and malign activities, the mechanism for creating traces, material and physical harm, as well as other factual data that evidential significance looms. Particular respect is given to the forensic significance of the skin from the designated conditions for the development and verification of trace versions, planning of first-line trace (sound) actions, organization mutual relations between the investigator and the operational units, expert units and the prosecutor. It is noted that the establishment of regular connections between various elements of the criminalistic characteristics of robberies makes it possible to immediately identify the most powerful direct investigation, around significant individuals, place of possible recovery of stolen mines and other items of evidentiary information.

Key words: robbery, penetration of life, initial stage of investigation, criminalistic characterization, circumstances that support proof, investigations (rozhhkov) actions, criminal investigation, evidence, tactics investigation.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних напрямів державної політики у сфері забезпечення правопорядку є ефективна протидія насильницьким кримінальним правопорушенням проти власності, серед яких особливе місце займають розбої, поєднані з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище. Такі кримінальні правопорушення становлять підвищену суспільну небезпеку, оскільки посягають одночасно на декілька об'єктів кримінально-правової охорони – право власності, життя і здоров'я особи, її особисту безпеку, а також гарантоване Конституцією України право на недоторканність житла. Їх учинення супроводжується застосуванням фізичного чи психічного насильства, використанням зброї або інших предметів, пристосованих для заподіяння тілесних ушкоджень, а нерідко – діяльністю організованих злочинних груп, які діють за попередньо розробленим планом.

Сучасна практика досудового розслідування свідчить про істотне ускладнення механізму вчинення таких кримінальних правопорушень. Злочинці активно використовують цифрові технології, засоби шифрування комунікацій, системи відеоспостереження, сучасні транспортні засоби, спеціальні технічні пристрої для подолання систем охорони, ретельно вивчають спосіб життя потенційних потерпілих, маршрути їх пересування, режим роботи об'єктів та можливості швидкого приховування слідів кримінального правопорушення. У багатьох випадках розбійні напади вчиняються кількома особами із чітким розподілом функцій між виконавцями, організаторами, пособниками та іншими співучасниками, що значно ускладнює процес доказування [1, с. 83].

Ефективність розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень значною мірою визначається результативністю початкового етапу досудового розслідування. Саме в цей період формується інформаційна база кримінального провадження, встановлюються першочергові обставини події, висуваються та перевіряються слідчі версії, здійснюється пошук і фіксація матеріальних слідів, проводяться невідкладні слідчі (розшукові) дії, організовується взаємодія між слідчим, прокурором, оперативними підрозділами, експертними установами та іншими суб'єктами кримінального провадження. Будь-які прорахунки або зволікання на цьому етапі можуть призвести до втрати важливих доказів, знищення слідової картини, приховування викраденого майна, втечі підозрюваних та істотного ускладнення подальшого розслідування.

Особливого значення набуває визначення системи обставин, що підлягають встановленню на початковому етапі розслідування. Йдеться не лише про обставини, які відповідно до

кримінального процесуального законодавства підлягають доказуванню, а й про комплекс криміналістично значущих відомостей, необхідних для побудови обґрунтованих слідчих версій, визначення алгоритму проведення першочергових слідчих (розшукових) дій, прогнозування подальшої поведінки злочинців, встановлення місць знаходження викраденого майна та інших джерел доказової інформації. Такий підхід забезпечує комплексність розслідування та сприяє швидкому прийняттю ефективних процесуальних і тактичних рішень [2, с. 263].

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених методиці розслідування насильницьких кримінальних правопорушень проти власності, питання визначення оптимальної системи обставин, які необхідно встановити саме на початковому етапі розслідування розбоїв, поєднаних із проникненням у житло, інше приміщення чи сховище, залишається недостатньо дослідженим. Потребують подальшого наукового осмислення особливості взаємозв'язку між елементами криміналістичної характеристики зазначених кримінальних правопорушень, предметом доказування, типовими слідчими ситуаціями та алгоритмами проведення першочергових слідчих (розшукових) дій. Це обумовлює необхідність удосконалення існуючих науково-методичних підходів до організації початкового етапу досудового розслідування та розроблення сучасних криміналістичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності діяльності органів досудового розслідування під час розкриття і розслідування розбоїв, поєднаних із проникненням у житло, інше приміщення чи сховище.

Мета дослідження. Метою статті є визначення системи обставин, що підлягають встановленню на початковому етапі розслідування розбоїв, поєднаних із проникненням у житло, інше приміщення чи сховище, а також обґрунтування їх значення для формування ефективної методики досудового розслідування, висунення та перевірки слідчих версій, організації першочергових слідчих (розшукових) дій і забезпечення повного, всебічного та неупередженого дослідження всіх обставин кримінального правопорушення.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблематика методики розслідування насильницьких корисливих кримінальних правопорушень неодноразово була предметом наукових досліджень вітчизняних учених-криміналістів. Значний внесок у розвиток теоретичних засад криміналістичної методики зробили О. В. Батюк, О. В. Бишевець, В. С. Бондар, О. М. Брисковська, А. А. Венедіктов, О. І. Герасимова, М. Л. Грібов, Я. О. Дякін, В. В. Копча, Н. В. Копча, О. М. Мірковець, С. М. Никопорець, О. В. Ряшко, А. Г. Солодовніков, С. С. Чернявський, В. Ю. Шепітько, Г. Щербакова та інші дослідники.

Окремі аспекти розслідування розбоїв, криміналістичної характеристики зазначеної категорії кримінальних правопорушень, особливостей проведення першочергових слідчих (розшукових) дій, використання спеціальних знань та взаємодії слідчого з оперативними підрозділами знайшли своє відображення у працях багатьох сучасних науковців. Водночас динамічні зміни способів вчинення розбійних нападів, широкое використання сучасних інформаційних технологій та специфіка проникнення до житла, іншого приміщення чи сховища зумовлюють необхідність подальшого вдосконалення криміналістичних рекомендацій щодо встановлення обставин, які мають першочергове доказове значення на початковому етапі досудового розслідування.

Виклад основного матеріалу. Ефективність розслідування розбоїв, поєднаних із проникненням у житло, інше приміщення чи сховище, значною мірою залежить від своєчасності та повноти встановлення обставин кримінального правопорушення на початковому етапі досудового розслідування. Саме цей етап характеризується найбільшою інформаційною насиченістю, оскільки зберігається максимальна кількість матеріальних та ідеальних слідів кримінального правопорушення, існує можливість оперативного встановлення очевидців події, вилучення речових доказів, затримання осіб, причетних до вчинення кримінального правопорушення, а також запобігання знищенню або приховуванню доказової інформації [3, с. 93–94].

Початковий етап розслідування охоплює період від моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань до формування обґрунтованої системи доказів, достатньої для повідомлення особи про підозру або визначення подальших напрямів розслідування. У цей період діяльність слідчого спрямована не лише на документування факту вчинення кримінального правопорушення, а й на встановлення комплексу взаємопов'язаних обставин, які дозволяють відтворити механізм злочинної діяльності, визначити осіб, причетних до її вчинення, та забезпечити належне доказування відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства [4, с. 283–284].

Визначення кола обставин, які підлягають встановленню, ґрунтується на положеннях ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), відповідно до якої

підлягають доказуванню подія кримінального правопорушення, винуватість особи, форма вини, мотив і мета, обставини, що впливають на ступінь тяжкості кримінального правопорушення та покарання, розмір завданої шкоди, а також інші факти, що мають значення для кримінального провадження [5]. Разом із тим криміналістична методика розслідування розбоїв істотно розширює цей перелік за рахунок встановлення криміналістично значущих відомостей, необхідних для висунення та перевірки слідчих версій.

Першочерговому встановленню підлягають обставини, що характеризують подію кримінального правопорушення. Насамперед необхідно визначити точний час учинення розбійного нападу, місце його вчинення, спосіб проникнення до житла, іншого приміщення чи сховища, характер дій злочинців до, під час та після нападу. Встановлення часових меж події дозволяє визначити коло можливих очевидців, перевірити записи камер відеоспостереження, інформацію мобільних операторів, маршрути пересування транспортних засобів, а також перевірити алібі осіб, які можуть бути причетними до кримінального правопорушення [6, с. 115–116].

Особливе криміналістичне значення має встановлення способу проникнення до об'єкта посягання. Практика свідчить, що проникнення може здійснюватися шляхом підбору ключів, використання відмичок, пошкодження замків, віджиму дверей чи вікон, руйнування конструктивних елементів будівлі, застосування спеціальних технічних засобів або шляхом вільного доступу внаслідок обману чи зловживання довірою потерпілих. Дослідження способу проникнення дозволяє визначити рівень професійної підготовки злочинців, їх досвід, можливу кількість співучасників, використані технічні засоби та напрямки подальшого пошуку доказової інформації [7, с. 169–170].

Важливою групою є обставини, пов'язані із застосуванням насильства. Слідчий повинен встановити характер фізичного або психічного впливу на потерпілих, кількість завданих ударів, використані предмети чи зброю, локалізацію та ступінь тяжкості тілесних ушкоджень, тривалість насильницьких дій, поведінку злочинців після подолання опору потерпілих. Аналіз зазначених відомостей має значення не лише для правильної кримінально-правової кваліфікації, а й для встановлення психологічного портрета злочинців, їхнього досвіду та ступеня агресивності.

Однією з ключових обставин є встановлення предмета злочинного посягання. Під час розслідування необхідно визначити перелік викраденого майна, його індивідуальні ознаки, вартість, походження, місця можливого збуту або приховування. Особливої уваги потребує встановлення викрадення грошових коштів, ювелірних виробів, зброї, документів, цифрової техніки, антикварних предметів, банківських карток, криптовалютних носіїв та іншого майна, що може бути швидко реалізоване або використане злочинцями. Аналіз предмета посягання нерідко дозволяє зробити висновок про обізнаність злочинців щодо матеріального становища потерпілих та можливу наявність інформатора серед близького оточення [8, с. 203].

Самостійним напрямом є встановлення особи потерпілого. Необхідно дослідити його спосіб життя, професійну діяльність, майновий стан, коло соціальних контактів, наявність конфліктів, попередніх погроз або інших обставин, що могли стати підставою для вибору саме цього об'єкта злочинного посягання. У практиці розслідування нерідко трапляються випадки, коли злочинці отримують інформацію про матеріальні цінності потерпілих від знайомих, колишніх працівників, родичів або осіб, які виконували ремонтні чи охоронні роботи [9, с. 149–150].

Важливим є встановлення особи злочинця та всіх співучасників кримінального правопорушення. На початковому етапі розслідування особлива увага приділяється встановленню кількості нападників, їхнього віку, статі, антропометричних ознак, особливостей зовнішності, манери спілкування, фізичної підготовки, наявності спеціальних навичок, використаного одягу, засобів маскування, транспортних засобів та інших індивідуальних характеристик. Аналіз цих відомостей сприяє формуванню криміналістичного портрета злочинців та дозволяє зіставити отримані дані з інформацією оперативного-довідкових і криміналістичних об'єктів. Особливого значення набуває встановлення ролі кожного співучасника у механізмі злочинної діяльності. Практика свідчить, що розбої з проникненням нерідко вчиняються організованими групами, у складі яких чітко розподіляються функції організатора, виконавців, водія, спостерігачів, осіб, відповідальних за реалізацію викраденого майна та забезпечення конспірації. Встановлення функціональної ролі кожного учасника дозволяє правильно кваліфікувати їхні дії та визначити обсяг кримінальної відповідальності [10, с. 147–148].

Не менш важливими є обставини, що характеризують підготовку до вчинення розбійного нападу. У ході розслідування необхідно з'ясувати, чи здійснювали злочинці попереднє спостереження за об'єктом, чи збирали інформацію про потерпілих, графік їх перебування вдома, місце

зберігання матеріальних цінностей, систему охорони, наявність собак, камер відеоспостереження або сигналізації. Такі відомості дозволяють встановити рівень організованості злочинної групи та коло осіб, які могли сприяти підготовці кримінального правопорушення. Окремому дослідженню підлягають обставини, пов'язані із приховуванням кримінального правопорушення. Зокрема, необхідно встановити способи знищення слідів, використання рукавичок, масок, спеціального одягу, засобів радіозв'язку, зміну державних номерних знаків транспортних засобів, використання підроблених документів або засобів електронної анонімізації. Аналіз цих дій дозволяє оцінити рівень професійної підготовки злочинців та визначити найбільш ефективні напрями оперативно-розшукових заходів [11, с. 83].

Особливу увагу слід приділити встановленню механізму слідоутворення. Під час огляду місця події можуть бути виявлені сліди рук, взуття, транспортних засобів, біологічні сліди, мікроб'єкти, запахові сліди, цифрові носії інформації, записи камер відеоспостереження, електронні журнали систем контролю доступу. Саме ці джерела інформації нерідко стають вирішальними під час ідентифікації злочинців та доведення їх причетності до кримінального правопорушення. У сучасних умовах важливим напрямом є встановлення цифрових слідів кримінального правопорушення. До них належать дані операторів мобільного зв'язку, записи камер відеоспостереження, GPS-маршрути транспортних засобів, інформація з банківських установ, електронні платежі, переписка в месенджерах, відомості із соціальних мереж та інших електронних інформаційних систем. Аналіз цифрової інформації дозволяє відтворити маршрут пересування злочинців, встановити їх контакти, місця перебування до та після вчинення кримінального правопорушення, а також підтвердити або спростувати окремі слідчі версії [12, с. 152].

Таким чином, система обставин, що підлягають встановленню на початковому етапі розслідування розбоїв, поєднаних із проникненням у житло, інше приміщення чи сховище, має комплексний характер і охоплює як передбачені кримінальним процесуальним законодавством обставини, що підлягають доказуванню, так і криміналістично значущі відомості, необхідні для побудови та перевірки слідчих версій. Їх своєчасне встановлення забезпечує ефективне планування розслідування, правильний вибір тактики проведення першочергових слідчих (розшукових) дій, повне документування злочинної діяльності, встановлення всіх співучасників кримінального правопорушення та формування належної доказової бази, достатньої для прийняття законних і обґрунтованих процесуальних рішень.

Висновки: Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що встановлення обставин на початковому етапі розслідування розбоїв, поєднаних із проникненням у житло, інше приміщення чи сховище, є одним із визначальних чинників ефективності досудового розслідування. Саме своєчасне одержання, фіксація та аналіз первинної доказової інформації створюють необхідні передумови для формування обґрунтованих слідчих версій, визначення оптимального алгоритму проведення першочергових слідчих (розшукових) дій та забезпечення повного, всебічного й неупередженого дослідження всіх обставин кримінального правопорушення.

Встановлено, що система обставин, які підлягають з'ясуванню на початковому етапі розслідування, повинна охоплювати не лише передбачені кримінальним процесуальним законодавством обставини, що підлягають доказуванню, а й криміналістично значущі відомості про спосіб підготовки, вчинення та приховування розбійного нападу, механізм проникнення до житла, іншого приміщення чи сховища, характер застосованого насильства, особу потерпілого, предмет злочинного посягання, осіб, причетних до вчинення кримінального правопорушення, а також особливості слідової картини та цифрових джерел доказової інформації.

Обґрунтовано, що ефективність розслідування зазначеної категорії кримінальних правопорушень значною мірою залежить від оперативного проведення огляду місця події, своєчасного допиту потерпілих і свідків, призначення необхідних судових експертиз, використання сучасних криміналістичних засобів, а також належної взаємодії слідчого з оперативними підрозділами та іншими суб'єктами кримінального провадження. Комплексний підхід до встановлення обставин події забезпечує формування належної доказової бази, правильну кримінально-правову кваліфікацію діяння, встановлення всіх співучасників кримінального правопорушення та підвищує результативність розкриття і розслідування розбоїв, поєднаних із проникненням у житло, інше приміщення чи сховище.

Список використаних джерел:

1. Грібов М. Л., Венедіктов А. А., Никопорець С. М. Допустимість доказів, одержаних у процесі спостереження за особою, річчю або місцем. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 1 (19). С. 49–60.
2. Щербакова Г. Огляд місця події під час розслідування грабежів та розбоїв. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 3. С. 262–269.
3. Протидія розбоям підрозділами Національної поліції України : метод. рек. / М. В. Бурак, О. М. Брисковська, Р. С. Горбач та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. 130 с.
4. Шепітько В. Ю. Криміналістика : підручник. Київ : Ін Юре, 2016. 640 с.
5. Чернявський С. С. Криміналістична характеристика злочинів: порівняльний аналіз наукових концепцій. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/44456/>.
6. Бондар В. С., Солодовніков А. Г., Дехтярьов Є. В. Розслідування розбоїв, вчинених організованими групами : навч.-метод. посіб. Луганськ : РВВ Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка, 2014. 276 с.
7. Батюк О. В. Теорія і практика використання спеціальних знань та техніко-криміналістичне забезпечення розслідування окремих видів злочинів, вчинених у пенітенціарних закладах : монографія. Луцьк, 2013. 320 с.
8. Бишевец О. В. Використання спеціальних знань у доказуванні в кримінальних провадженнях. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 1. С. 201–207.
9. Мірковець О. М. Розслідування розбоїв, вчинених організованою групою в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Донецьк, 2021. 258 с.
10. Копча В. В., Копча Н. В. Криміналістична техніка, тактика і методика : навч. посіб. Одеса : Гельветика, 2022. 286 с.
11. Герасимова О. І., Ряшко О. В. Пред'явлення для впізнання як слідча (розшукова) дія у кримінальному провадженні. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2021. Noiembrie. С. 81–87.
12. Брисковська О. М., Дякін Я. О. Значення судових експертиз під час розслідування розбійних нападів із застосуванням зброї. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2023. Т. 2. № 76. С. 150–155.

Дата першого надходження статті до видання: 04.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 05.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 20.03.2026